

2.671





# సమీక్ష



భారతీయ సాంస్కృతిక పక్షపత్రిక

సంపాదకుడు: విద్యాన్ బిల్లుసు సీతారామశాస్త్రి.

సంపుటము 11

రాజ్యసంప్రదించు 1-6-1988 (16-7-1988)

సంపుటము 16, 17

## — ఈ సంచికలో —

1. ఎ మెమోరాండం ఆన్ మోడరన్ తెలుగు 1- 8
2. మృచ్ఛకటికంలో హాస్యం 4- 7
3. కన్నడదాసుదత్తయ్యం 7- 9
4. నీ మనిషి నేను - సమీక్ష 10-11
5. ఉద్యోగంలో శ్రీకృష్ణాడు 12-15
6. "అవధాని 'రావూరి' కంజలింగు" 15

కావ్య సంచికలో :- చివ్వియ్యబ్రహ్మకవి దర్శనం, మన సంస్కృతి-మన జాతి, మారినంది తిమ్మకవి కావ్యము లం, ద్వమల మార్పులు, జనమందివారి ఉత్తరరామ చరితము మొదలై వని ఉంటాయి.

1, 16 కేడీలలో ప్రచురింపబడును.

భాగము : సంకల్పరమణం రు. 12.00.

అక్షరసంకల్పరమణం రు. 12.00.

విక్రయం 80



# ★ స మా లో చ న ★

\* జాతీయ సాంస్కృతిక పక్షపత్రిక \*

సంపాదకుడు : విద్వాన్ బులుసు సీతారామకృష్ణ  
Retired Telugu Lecturer, V. T. J. College, Rajahmundry.

## ఎ మెమోరాండం ఆన్ మోడరన్ తెలుగు (A Memorandum on Modern Telugu)

—శ్రీమతి వి. జానకి, ఎం. ఏ.,

క్రీ.శ. 1910 నుండి ప్రారంభమయిన వ్యావహారిక భాషాదృష్టమం గిడుగు రామమూర్తిగారి సారస్వతంలో విజయం సాధించింది. వ్యవహారిక భాష అప్పటి వరకు గ్రంథస్థం కాలేదనికాదు. నన్నయ నుండి చిన్నయ వరకు అంతర్గతంగా మండలానంతో భాషాభివృద్ధి తన రూపు మార్చుకుంటూనే వచ్చింది. అయితే 20వ శతాబ్దపు తొలిరోజుల్లో రాజకీయ సాంఘిక ఆర్థిక పరిస్థితులు రచనాభాషగా వ్యవహారిక భాష ఉండవలసిన అవసరాన్ని ఏర్పరచాయి. సాహిత్యప్రయోజనం కూడా కన్నకాలాల్లో కన్నవిధంగా మారడంకూడా దీనికి కారణం అవచ్చు. ఈ ఉద్యమంలో (రైటింగ్) అంగ్లేయ ఉద్యోగులుకూడా పాత్ర పోషించడం విశేషం.

గిడుగు రామమూర్తిగారు 'ఎ మెమోరాండం ఆన్ మోడరన్ తెలుగు' అన్న గ్రంథం క్రీ.శ. 1918 లో అచ్చువేసి ప్రకటించారు. మదరాసు గవర్నమెంట్ ప్రెస్, మాంట్రోజ్ వారు అచ్చు వేశారు. ఈ మెమోరాండం 1912

లోనే రాసినట్లుగా రామమూర్తిగారు అందులోనే పేర్కొన్నారు. తెలుగు పండితుల సమావేశం, చర్చలు ముద్రా సులభతరం అని ఆంధ్ర సారస్వత పరిషత్తు దీనిని నిర్వహించిందని ఈ సమావేశానంతరం తానిగ్రంథాన్ని ప్రాసినట్లు చెప్పబడ్డాయి. ఆధునిక భాషగౌరవాన్ని పెంపొందించడం, చదువుకున్న వారి వ్యవహారిక భాష అటువంటి చ్యవ హారిక భాషను రచనలో ఉపయోగించవలసిన అవకాశాల వ్యవహారిక భాషాదృష్టమానికీ విరుద్ధంగా సారస్వతపరిషత్తు వారి వాదనలను ఖండించడమే ఈ గ్రంథ రచనా ముఖ్యోద్దేశమని వారు పేర్కొన్నారు.

ఈ గ్రంథం వ్యావహారిక భాషాదృష్టమం చరిత్రలో ప్రముఖమైనది. తెలుగుభాషను కాస్త్రీయదృక్పథంతో పరిశీలించిన విధానం ఇందులో కనిపిస్తుంది. నేడు భాషాకాస్త్రకాఖిల భూమి ఎన్నో గ్రంథాలకు వీరి పరిశీలనే మూలకం అంటే అందులో అతియోక్తి లేదు.

రామమూర్తిగారి మెమోరాండంలో 1. మన దేశంలో విద్యావిధానం 2. చాత్య భాష 3. సంస్కృతం 4. పాత్య గ్రంథాలు 5. భాషాప్రచారదృష్టి 6. మాండలికాలు 7. అభివృద్ధి 8. పరిశీలన 9. పరిశీలన 10. పరిశీలన 11. సమరసభారణ అన్న అంశాలను చర్చించారు. దీనితోబాటు భాషాకాస్త్రానికి గురిపడిన అంశాలను కూడా చివర అనుబంధంగా రచించారు.

ఈ మెమోరాండం ప్రధానంగా పది పిల్లల పాఠాభ్యాసంపై ఆధారపడినది అంతకుముందే బడిలోని ఉపాధ్యాయుల రామ ఒక భాషలో పాఠాన్ని బోధిస్తూ పిల్లలను మాత్రం గ్రాంథిక భాషలోనే సమాధానాలు రాయమనడం అన్నది పిల్లల దృష్టికి వచ్చింది ముఖ్యంగా అర్థం కాదనికీ ఉపాధ్యాయులు వ్యావహారిక భాషను వాడతే ముఖ్యంగా అర్థం అని దాన్ని తిరిగి చెప్పడానికి విద్యార్థులు ఎందుకు వ్యావహారికాన్ని వాడకూడదని అన్నది వీరి ప్రశ్న. ఈ విషయమై ఈ

1) మూ దీక్ష పాత్ర్య ప్రకారికను, విద్యా  
సాధనాన్ని గూర్చి చెప్పించారు

మన దేశంలో అప్పటి విద్యావిధానం  
లో ఈ ఖ్యామైన లోపం ఏమిటంటే  
బట్టిలు పట్టడం, పాఠశాలలు కళాశాలలు  
విద్యార్థుల తేదీలను చాలా తక్కువ  
గాను వారి జ్ఞాపకశక్తి ఎక్కువగాను  
గీతలు ఇవ్వడంతో యాంత్రిక పునరుచ్చ  
నూ పటిష్ఠమైన విద్యాభ్యాస స్థానాన్ని  
అక్షమించింది. ఇంగ్లీషు విద్యావిధానం  
లో కావాలిగా వ్యావహారిక పదాల  
తయారీని నిర్లక్ష్యం చేయబడడంతో  
1854 డిసెంబరులో పేర్కొన్నట్లుగా  
పాఠ్యాభ్యాసం గూర్చిన జ్ఞానాన్ని ప్రజ  
లకు అందజేయడానికి ఒక సాధనంగా  
భాష తనివీటి వస్తుందన్నది నిజానికి సత్య  
దూరం అయింది. అని పేర్కొంటూ పాఠ  
శాలలలో విద్యాభ్యాసం విద్యార్థులను పత  
నీకృష్టమైనదిగా చేయడం మోసి బట్టిలు  
పట్టి రాసేవారినిగా తయారుచేస్తున్నదని  
ఇది ఆలోచ్యతంతో కాదని భావించారు.  
భాష ఎప్పుడైతే వ్యవహార దూరం  
అయినా బడిపిల్లలకు అది పరభాషలా  
కష్టపాఠ్యం అయిపోవడం దురదృష్ట  
కరం అని రామమూర్తిగారు భావించారు.

2. ఈ దురాచారానికి ప్రధాన కార  
ణం అసలైన వ్యావహారిక భాష. తెలుగు  
ప్రజల మౌఖ్య భాష - చాలాకాలం  
నుండి నిర్లక్ష్యం కలిగినదేమిట అని వీరి  
అభిప్రాయం. చాలామంది తెలుగు పండి  
తులు సంస్కృత భాషను శిష్యులకు ని  
కాస్థానికం చెందినట్లే తెలుగులో ఒక  
పద్యాన్ని కూడా అర్థం చేసుకోలేకపో  
తున్నారు పండితుల పరిస్థితి ఇట్లుంటే  
పిల్లల కంటికి చెప్పనక్కర్లేదు. పిల్లలు  
చదివే పుస్తకాలు వారి అసలైన మౌఖ్య  
భాషలో ఉండాలి. ప్రజలు తమ  
మాట్లాడే భాషలో రాయన చదువన

చేర్చడంకంటే సంఘసంస్కర్త కాలం  
నిండేమీ ఉండదు.

3. తెలుగులో కాశ్మీర గ్రంథాలే  
అప్పుట్లో లేకపోవడంతో తెలుగు  
అభ్యసించవలసినంత అర్హత కలిగి  
ఉండితేలు పరిగణించలేదు. తురాజాను  
వారాలు మాత్రం కొద్ది గొప్పవిలువ కలిగి  
ఉండేవి. అవి కూడా మూడోంతులు  
సంస్కృత పదాలతో నిండిఉండడం  
తోట తెలుగు స్వతంత్ర గ్రంథాల కొరత  
రావు. తెలుగుపండితుల దనినీమనోర  
ధానికీ సంస్కృతానువాదాలు - వ్యాసు  
రచన మొదలగువానికీ ప్రాధాన్యమివ్వ  
బడింది. మతపరమైన సాధనలతోసం  
రమాయణం చదవడమే సంస్కృత  
మూలగ్రంథాన్నే చదివుతాడుగాని అను  
వాదగ్రంథాన్ని చూస్తుంటే, తెలుగునీ  
లోని సంస్కృతపదాలంతన్న సంస్కృత  
మూలగ్రంథంలోని సంస్కృతం ముల  
భంగా అర్థమయ్యేది అంటే అనువాదగ్రం  
థంలో భాష సంస్కృతమే అయినా  
కృతకము కావడమే ప్రధాన కారణమని  
చెప్పవచ్చు.

4. తెలుగు మౌఖ్య భాషగా ఉన్న  
విద్యార్థులు చదివే పుస్తకాలు సరళ ముల  
భంగా ఉండాలి సామాజిక చట్టంలో  
రామమూర్తిగారు ఆలోచించారు. విష  
యం కొద్దిదైనా భాష పిల్లలకు కొత్త  
కావడమే. ప్రజలు తమ మాటలాడే  
భాషలో రాయన చదవన శిష్యులొన  
డం సులభం. సామాన్యజనులకు ఉద్దేశం  
చిన పాఠ్యపుస్తకాలు సరళంగాను,  
సాహిత్యానికి ఉద్దేశించిన పాఠ్యపుస్త  
కాలు సాహిత్య భాషలోను ఉండాలి.  
మొదటిది తప్పనిసరి. గండవది ఇష్టా  
నిష్టానో కూడవది. గ్రెప్పలో తెలుగు  
చదివేవార్యే ఇవరవలసిన యథా  
తథంగా భాషాభాగాలన్నీ నేర్పినా.

నైపు, హిస్టరీ, సిజిస్ట్ వాళ్ళకి వ్యావ  
హారిక భాషలో నేర్పవచ్చును. ఈలాంటి  
వారికి వ్యాసాల రచనకూడా ఈ సరళ  
భాషలోనే ఉండాలి అని సామాన్య  
విజ్ఞానం సంపాదించవలసిన స్థాయిలో  
కృత్రిమ భాషను బలవంతం చేయద్దని  
రామమూర్తిగారు మనవి చేసినారు.

సామాన్య ప్రజల నిత్యవ్యవహారంలోని  
భాషను సామాన్యంగా నిషేధించడం  
తోట ప్రజలను జ్ఞానవంతులను చేసే అతి  
ముఖ్యమైన సాధనమైన భాష ఎందుకూ  
పనికిరావడానికి పోతున్నది. ప్రజలందరూ  
చదవనూ రాయనూ నేర్చుకోవడం అత్య  
వసరమైన పరిస్థితిలో, సాంఘిక పరిస్థితులు  
సమస్యలు కోడాకోడాకి పెరిగిపోతున్న  
తరుణంలో మూరకగాదాని లేకుండా  
ప్రజాదృష్టిలో ఆలోచించాల్సి ఉంది.  
ప్రజలను విజ్ఞానవంతులను చేయడానికి  
అనువుగా వారికిగల అడ్డంకులను తొల  
గించాల్సిన బాధ్యత విద్యాధికారులమైన  
ఉంది.

6. తెలుగు మౌఖ్య భాషగా ఉన్న  
వారికి విభిన్నమండలికాలలో ఉన్న  
వ్యవహారం అర్థం అవుతుంది. విద్యా  
కూశ్యులకూడా మండలికాలను  
స్వచ్ఛంగా మాట్లాడగలగురున్నారు.  
కాని గ్రాంథికం వారికి గ్రీకు, లాటిన్ లా  
అర్థంకాదు. మండలిక భేదాల్ని కొద్ది  
గొప్ప మార్పులలో శీఘ్రంగా గుర్తించ  
గలగురున్నారు. తెలుగు - పాఠ్యపుస్త  
కాలు సరళమైన మండలిక వ్యవహార  
ంతో ఉండాలి అలా ఉంటే విద్యా  
యుగ సమాప్తమైన ధోరణిలో విద్యార్థుల  
నీస్తారని రామమూర్తిగారు భావం.

7. సాహిత్యం అన్నది కత్తికత్తికత్తి  
అయినా అది వాక్ సాక్షి సాక్షి అని  
మిస్తాయి. వాటియసాహిత్యం ఆ దేశ  
ప్రజలకు ఉంది తెలియజేస్తుంది. కాబట్టి

అది ఎంత సహజంగా ఉంటే అంత చక్కగా ప్రతిఫలిస్తుందని ఈ చిన్న విషయాన్ని పండితులు గ్రహించక బ్రాహ్మి ప్రతిబింబించే సాహిత్యాన్ని కృత్రిమ భావపదాలతో నింపి తేస్తున్నా దని భావించారు గిడుగువారు.

4. 8 చాలామంది వీరేశలింగం అనుయాయులు పంతులుగారు భావను వ్యాకరణ సమ్యక్తంగానే సరళం చేశారని, కాబట్టి గ్రాంథిక భావనే అందరికీ అర్థం అయి ఉంటు మతచర్యుని వ్యావహారికం అక్కరలేదని భావిస్తారని అంతరముందరి లేక తిక్కిన పండితులతో పోల్చి చూస్తే వీరేశలింగంగా భావప్రయోగ విధానాన్ని కొంతమార్చిన మాట నిజమే కాని ప్రాచీన సాహిత్య ప్రభావం భావప్రభావం అతని నుండి కావ్య రంగా దూరం కాలేకపోయింది. వీరు తెలుగును సరళమనేనా కృత్రిమత్వాన్ని తగ్గించివా-మలభవంగా అర్థమయ్యే ఉంటు చేసినా ఇతని తెలుగు కృత్రిమ తెలుగుభాషలోని వ్యాకరణాన్ని వాక్య రచనా విధానాన్ని దూరం చేసుకోలేక

9. కొంత భావ పలుకుల వ్యవహారంతో ప్రారంభమవుతుంది. ఘట్టి-పుటి నుండి ఆయా పదాల ఉచ్ఛారణ వాడకం లాంటివి అతిసుహృదులంగా చక్కగా నేర్చుకోవడం జరుగుతుంది. అటువంటి పలుకులు భాషలో చెప్పిన విషయాలు

రెండవసారి చెప్పటండానే అర్థం అవుతాయి. పండితులు కూడా ఇటువంటి పలుకులు భాషలో విద్య నేర్చడానికి వీరేశలింగము మార్చిన భావ సహకరించలేదు.

సంప్రదాయ పండితులు కన్యకార భావను తమ రచనల్లో ఉపయోగించడమైన వారిని అభ్యంతరి పెట్టారు. గమ్యత్రేమిటంటే అటువంటి పదాలను పండితులు కూడా తమ తమ భావవ్యక్తి రరణకు ఉపయోగించేవారే. ఎ తగా అర్థము కాకపోతే అంతగొప్ప గ్రంథము అన్న ఒక అపోహ ఆరోపణలో ఉండేది. ఏ నా రానివాడుకూడా ఇటువంటివి చేయి తేలేలు కొట్టించుకుంటున్నాడు. యూని వర్సిటి పెట్టడమే కాకావ్యకావ్య గ్రంథాలను అనువదించడమైనవూడు పండితులు జటిలమైన సంస్కృత పదాలను చూపించి భావను ముంత క్లిష్టముగా చేసినారు. ఇంగ్లీషులోనుండి ఒక అనువాద గ్రంథాన్ని కూడా దగ్గర పెట్టుకోవాల్సిన పరిస్థితి ఆ రోజుల్లో ఉండేది. గమ్యత్రేమిటంటే అనువాద గ్రంథముకన్న మూలగ్రంథమే తేలికగా అర్థము అయ్యేదని చాలామంది ఆభిప్రాయము. పండితులకు విద్యార్థులకు ఆనకట్ట వంటివైన పాఠ్యగ్రంథాలు సరళముగా ఉన్నట్లయితే తిక్కిన వారుల వలెనే ఉపాధ్యాయులు తమ వృత్తికి న్యాయము చేపూర్వ గలుగుతారు. ఇన్ని ఇటు అధునిక రచయితలకు ప్రాచీన పండితులకు కూడా వేసేదయిన సమరస ధోరణిగా గిడుగు వారు భావించారు. పండితులు తమ యిష్టానికి కావ్యరచన

చేయొచ్చు. ముఖ్యమైన మార్పు ఏమిటంటే అధునిక ఉపాధ్యాయులు విద్యార్థుల భావసంబంధమైన అవస్థ నుండి విముక్తి పొందటమే. డర్ ఫిలిప్స్ మార్గం ఇంగ్లండులోని అధికారము విన్నవించుకొన్నట్లు ఏళ్ల అనలైన మార్పులలోనే వారి విద్యార్థులకు జరగాలని ప్రభుత్వానికి విన్నవించుకున్నాడు.

మొత్తముమీద రామమూర్తిగారు విడివిట్టల పాఠ్యగ్రంథాలను మూలము చేసుకొని వ్యవహారభాష, విల్లల విద్యా బోధకు ఉత్తమ సాధనముగా భావించారు భాషలో పండితులవల్ల కృత్రిమత్వము ఎక్కువయిందన్నారు. క్రిష్ణవర్ణులతో కూడిన పాఠ్యభాగాలు విద్యార్థుల ప్రదానంలో అక్కరలేదన్నారు. విషయగ్రహణానికి భాష అడ్డుకాకుండని, వ్యవహారభాషలో గ్రంథరచన, బోధన ఉంటే అటు విల్లల కాక ఉపాధ్యాయులు కూడ కొన్ని అవస్థలనుండి దూరము కావచ్చని ఆభిప్రాయ వదినారు. ఈవిధముగా విద్యావిధానాన్ని మార్చమని ప్రభుత్వానికి విజ్ఞప్తి చేసుకున్నారు. సాంఘికదృష్టి విద్యాప్రయోగము అన్న అంశాలపై వీరు ఎక్కువమంది విద్యార్థులకులు కావాలంటే సరళమైన భాష తప్ప తరే గత్యంతరము లేదని స్పష్టం చేశారు.



# మృచ్చకటికలో హాస్యం

—శ్రీ చప్పా మార్కనారాయణ, ఎం. ఏ..

సంస్కృత పాహిత్యములో వేళ్ళ మీద లెక్కించదగిన మహాకవుల్లో కూడ్రవడు ఒకడు. సంస్కృత రూప చాలోకి ఒక విశిష్టమైన కావ్యము మృచ్చకటికను అనలు చేరే చిత్రముగా ఉంటే, ఇక నాటకము సంగతిలేరే యిప్పులా ఇందులో శృంగారము ప్రధాన రసము. అయితే ఇక అడుగడుగినా ప్రేమకల మృచ్చకటికలో ఆనందపు లాభము చేయించే హాస్యము దాని ప్రధానాంగము. ఈ ప్రకరణములో నాయికా నాయకులు వసంత సేన, చారుడకుడు, మునోపేతులు. ప్రతి నాయకునికీ సర్వవికారాంత్రాప్త, కళారావో నిందిన ప్రాకృతభాషమోట్లాడడం వల్ల అతడి కాపేర్చుచుంటుంది. అతడి మాటలూ చేష్టలూ కూడా హాస్యకరాలే. ఈ కావ్యములో కూడ్రవని హాస్యరసమూర్తిని స్థాపింపు లాక న్యాయముగా వరామర్చించడమే ప్రస్తుతవాస్తవోద్దేశము.

హాసం అంటే నవ్వు. హాసాన్ని కల్పించేది హాస్యం. ప్రాజ్ఞాణి, సంస్కారవంతుణ్ణి సంతోషపెట్టగలిగే హాస్యమే ఉత్తమ హాస్యము అనిపించుకొంటుంది. నవ్వు మోడపుడే ఒకవరము. సర్వవరా వర సృష్టిలో నవ్వుగలిగేది ఒక్కమోడపుడే. నవ్వు ఆరోగ్యపాత్రుత్వ, మానసిక వికాసం కలిగించే దీపకాగ్ని ఉంది హాస్య ములో. ప్రపంచములో హాస్యరీతి త్వమునున్న ప్రజల్లో ముఖ్యంగా పేర్కొనదగ్గవారు ప్రాచీనవారు, అంగ్లేయులు, అమెరికన్లు, వాళ్ళ పాహిత్యంలో హాస్య

నికీ సుముచిత స్థానం ఉంది (హా. తోరణం).

మనప్రాచ్యకవులు 'సగం చచ్చి సం గీతము, అంతా చచ్చి హాస్యం' అనుకున్నారో, లేక 'నవ్వు నాలుగు విధాల చేటు' అనుకున్నారో గాని నవరసాల్లో మిగతారసాల కిచ్చిన ప్రామాణ్యము హాస్యానికి ఇవ్వలేదు. సంస్కృతంలో హాసాన్నికీ వచ్చిన కరువు ప్రభావము మిగతా భారతీయ భాషలపై పడింది, అందుకే మనకీ ఆరోగ్యకరమైన హాస్యం కరువయింది. అలాంటి తీర్చిన ఘనత మొకటిగా కూడ్రవడిదే అని చెప్పాలి. ధనంబయ్యాడు హాసములోని రకాలను సరించి.

'స్మిత మిహ వికస్మిత నయనం  
కింది ల్లక్ష్మ్య స్థిరంతు హాస్యం  
స్వాత్మో మధుర స్వరం విహాస్మితం  
సకరః కంప మిత ముపహాస్మితం  
అవహాస్మితం సాప్రాక్షం  
విషిప్తాంగం భవ త్యతిహాస్మితం'

అని నవ్వుని ఆరు రకాలుగా విభజించి అందులో స్మితం, హాస్మితం మూత్రమే ఉత్తమాలనీ, మిగతావి ఉత్తరోత్తరం పరిహరణీయా అనీ చూపించాడు.

హాస్యం ఎలా ఉండాలంటే లలితం గానూ సున్నితంగానూ చమత్కారయు రంగానూ ఉండాలేకానీ, మొరటుగా, సభ్యతా రహితంగా ఉండే జాడదు. ఒక మాటలో చెప్పాలంటే "లలితమైన హాస్యం బ్రహ్మరూపి దంత క్షతంలాంటిది" అంటాడు ఓ మహాభావుడు. అలాంటి ఆమోహకరమైన హాస్యాన్ని

అందించాడు కూడ్రవడు. మృచ్చకటిక కుటులో హాస్యం ప్రధానముగా కళారూపు, శిష్టితనం, మైత్రీయుడు, వీరకచండనకులూ కాదరులువీరిని ఆశ్రయించి ఉంది.

ఆముఖంలో నటి, మూత్రధారుల పరిహాసం ఇందులో హాస్యానికి ఆరంభం. మూత్ర :- ఆర్య అన్నీ కీ మృచ్చకాకం గోపూ 2 కిరవ్యం నవేతిక ఆర్యా మునింట్లో తింటానికి ఏమై నాఉందా, లేదా?

నటి - ఆర్య సర్వమస్తి. ఆర్యపుత్ర అన్నీ ఉన్నాయి.

మూత్ర :- కిం కి మస్తి? ఏమే మన్నాయి? నటి - తద్యథా సుదౌదవం] ఘృతం, దధింతడులా: ఆర్యణా తవ్యం రసాయనం సర్వమస్తి వీరం తవదేవా ఆకాశస్త. పరమాన్నం నయ్య పెరుగు అన్నం ఇంకా మీరు తినుకో వగిన రసాయనాలు మీకు చేవకలు సుమారుగలరు.

మూత్ర :- కీ మహాకం గోపూ సర్వ మస్తి అభవా పరిహాసనీ? నిజంగా అన్నీ మునింట్లో ఉన్నాయా, తరి హాసమా?

నటి :- ఆర్యా! అస్త్యవనే. ఆర్యపుత్రా! ఉంది అంగడిలో.

అంటే సంభాషణ అంగడిచేరే సుఖి హాస్యం మొదలైంది. నిజానికి అవన్నీ ఇంట్లోనే ఉంటాయి. పరిహాసమేదీది భర్తతో. పరలోకములో అందమైన భర్తతో సము నటిచేసే క్రతం విషయంలో నటి మూత్రధారుల సంభాషణ, మూత్రధారుడు మైత్రీయుని నిమగ్తణ భావ నానికి వీరిచే సందర్భములో వాళ్ళిద్దరి మాటలు హాస్యరసమృగకాలు. ఈ ఘట్టంవల్ల ఈ రూపంలో హాస్యం మొదటి కవి కూచించి నటించి.

ఈ మాసములో కళాదురు ప్రతి నాయకదయనకృతికి ఆ పాత్ర వాద్య వలంబుగా చిత్రించడం విశేషం. తాను రాజాగారి వామనది నని చెప్పు కోడంలో అతిదీర్ఘ ఎంతోకృష్టి. దుర్గా ద్వారా రాజవంశపుట ప్రకృతి ఎలా ఉంటుందో కళాదురు కృతవారించాస్తే తెలుసుంది. మౌఖికబుద్ధి అనే సమానాధికార్తి, పునరుత్పత్తి నున్న ప్రాదు. ఈతని మౌఖిక అనుభవమైన పురాణ ప్రతీకలు ఎక్కువగా కనిపిస్తాయి.

వసుంధర సేనను తెలుసుకొని రెండువారు.

(1.21) .. మను చక్రమును యాతా రావణ స్వేద వృద్ధి. రావణుడికి కంటిలా నీపు నాకు దొరికావులే అంటాడు. రావణుడు ఎక్కువవయస్సి సీతనులే కంటి అంటాడు కళాదురు. ఇలాంటి పురాణ విరుద్ధప్రతీకలన్న ఉంటాయి కళాదురు పురాణ పాండిత్యంలో.

రుగణ జ్ఞానమితి బహుభూషణ కల్పమిక్రం కిం ద్రావణీక వలాయన రామభీతా ఏవ పారామి సహనీతి యథా మామయా నిర్వికారసోర్యగిమివ తాం

సాధనావ్రామ (1.25)

రామ భయంవల్ల ద్రావణిలా భుజులు కులిసి వగలు మ్రోగట్టు పరుగెడుకు వ్వాపు. గాని, విశ్వానకు చెల్లెలైన కుభక్రమి హనుమంతునినోలే. బలాత్కారంగా నిన్ను నేను ఎక్కువపొగల్గు అంటాడు. దుర్గానుకుడు అంటానికీ రామదేవి, అర్జునుడు సాహసంలో హనుమంతుడని కృష్ణ భగిని విశ్వానకుభగిని అని అంటాడు కళాదురు.

కిం భీమసేనో జవదగ్ని పుత్రః కన్య మతో వా దక కన్య రోహ పీతాశ్చ సాం గృహీత్యాశ్చేత హస్తే దీక్షిత వివశ్యాను కృతిం కరోమి 1.29

నేను దుర్గానుకుడి లాగా నీ బాక్రుపట్టు కొని యాడుస్తాడు, నిన్ను పుడు జవదగ్ని కొడుకైన భీమ సేనుడు రక్షిస్తాడో, కంటి కొడుకైన రావణుడు కాపాడతాడో! ఈవద్యంలో పాండవ భీమ సేనుణ్ణి జవదగ్ని పుత్రుడు అనడం, రావణుణ్ణి కంటి కుతుడు అనడం కళాదురు విశ్వాదుకుటలు.

వసుంధర సేనని వారమార్చు నువ్వ మించి, ఆ వంద్ర చావదక్తుడు నిన్ను రక్షించగలడా? అంటాడు కళాదురు. ఈవీతిలో నన్ను చూస్తే తప్పక రక్షిస్తాడు అంటుంది వసుంధర సేన. ఆ పుడు కిం స క్రోశాళి పుత్రో మహేంద్రో రమ్యపుత్రః కాశేమిః నువన్తః దుష్టో రాజాద్రోణ పుత్రో బటాయు క్వాణ కోశా వా దుష్ట మారస్త్రీకబ్జః 8.34

వాదేమైవా శ్రదదాగి వాలి కొడుకైన ఇంద్రుడా? రంభకుతుడైన కాంక్షేమో? నువంధుడా? దుష్టుడా? ద్రోణరాజపుత్రుడైన బటాయువా? రాగవ్యుడా? దుంధుమారుడా? లేక త్రికంబవా నిన్ను కాపాడానికి అంటాడు. ఇవన్నీ కళాదురు అనను రూప పురాణ ప్రతీకలు.

చాగ్యేన యథాసీతా

మంతాభారతే యాగే

ఏవం త్యాం మోట యిష్టామి

బటాయురీత ద్రావణీమ్, 8.38

భారత యుగంలో చాగ్యేనిరేత సీతా బటాయుపుత్రేత ద్రావణి ఎలాచంప బద్ధాలో అలా నిన్ను నేను చంపేస్తాను. ఈవిధంగా భార్యగాభల్ని తానె మారు చేస్తాడు కళాదురు. కళాదురు నోట కచ్చే ఇలాంటి బడాయి మోటతే నుకీ హస్తే హేతువులు. ఇలాంటి పన్ని వేలాలు కోట్లాలు.

కళాదురు నోట ఏకార్థ వచాను పునరీకృతులై హస్తకలిత మాడుంటాయి.

వసుంధర సేన అనుకొని రక్షణిక బాక్రుపట్టు కొని.

ఏమని నాకు కిరగిగృహీతా, కేళేపు వారేపు కిరగిగృహీతా ఆక్రొళ, విక్రొళ అపాధ చిద్ధం కంఠం కిరం, కంఠ కవిశ్యరంబా. 1.41

ఈ క్లోకంలో కేళేపు, వారేపు, కిరగిగృహీతా అనేవి బాక్రుకలి, ఆక్రొళ, విక్రొళ, అపా, అనేది అరవడానికి. కిరం, కంఠం కంఠం, ఈశ్వరం అనేవి ఈశ్వరుడికి కళాదురు పునరుత్పత్తి.

మరోకోటు :- 'నుకు మువన నువ్వం ముక్కభం వర్ధయన్తే' ముక్కభుడికి,

ఇంకోకోటు :- కూరో, విక్రాస్తో, పాండవః శ్వేతశేతుః, అని తెలుకటి రెండు పరాక్రమానికి మిగతా రెండు అర్జునుడికి పునరుత్పత్తి.

ఇంకా కళాదురు అజ్ఞానానికి నితర్యవా రెన్నో ఉన్నాయి. 'తాశేదో చాలా గొప్పవాడని కళాదురు శ్రమ, 'అహం వరపురుషః నుకువ్యోవామదేవః కామ యితప్యః' నేను వరపురుషుణ్ణి నాకు దేవుణ్ణి నీచ కామించదగినవాణ్ణి అని చెప్పింటాడు. ఇది అని అత్యుత్పత్తి. ఆ మాటకీ వసుంధర సేన—

వసుం . కాస్తం కాస్తం అనేనీ అనార్యం ముచ్చయసి. అనాగరికంగా మోట్లాడవ నోరూకుకో.

కా : ఏమీ క్రాస్తోనేనీ నాస్తోనేనీ ఇతి. అనినిబోయావు, వాడిబోయావు అని వసుంధర సేన కాస్తం, కాస్తం అన్నదాన్ని క్రాస్తం, నాస్తం అని అర్థం చేసుకొని బొగిపోతాడు. ఇక్కడ నింకని సాకు కూలంగా గ్రహిస్తే మరోకోటు వ్యాఖ్య నిన్ను నిందగా భావిస్తాడు—

అన్యమంకంలో వాదభిక్షువుతో కళాదురు మాటలు.

• భిక్షుః స్వాగతం ప్రసీదమాపానకః.  
ఉపాసూ! స్వాగతం అనుగ్రహించు.

కారః భావ భక్త్యభక్త్య ఆక్రొళిత  
మామ. చాచా! చూచు చూచు నన్ను  
లిడుతున్నాడు.

• నిటః కిం బ్రవీతి. ఏముని

కారః :- ఉపసమా ఇతి మాంధగతి  
మహం నానీతి. ఉపాసూ అని,  
శీత జుంగలివా ఏం.

నిటః :- బుద్ధోపాసూ ఇతి భవ నం  
స్తూతి. బుద్ధోపాసూ అని నిన్ను స్తుతించే  
వాడు.

భిక్షుః :- త్వం భక్త్యః త్వం త్రిభ్యః -  
నీవు భక్త్యుడవు త్రిభ్యుడవు.

కారః :- 1 మహం చార్వాకీః,  
కౌప్తకః దుర్భకాశోవా. ఈ విధంగా  
కాదుని పదార్థజ్ఞాన లోకవల్ల కూడా  
హాస్యానికి ఆవకాశం కలిగింది.

అంధకారంలో భూమి గళబ్బం  
ముక్తులతో చూడగలడు, మాల్యగంధం  
విసగలడు కళాదుడు. ప్రభుమంకంలో  
వసంకనేని తయమకూ వచ్చివుడు  
ఆ ముచికటిలో పిళ్ళని తప్పించుకొన్న  
త్రుడు ఆనవాళ్ళు ఏమైనా నిర్మలమైనా  
అని విలుడు కళాదుని అడుగుతాడు  
ఏమిటని అంటాడు కళాదుడు.

నిటః భూమి గళబ్బం పారశ్రావ విధం  
మాల్యగంధంవా. ఎగలమిద్ది, తామో  
తమింకం.

కారః - కృణోమి మాల్యగంధం,  
అంధకార భూతయో తుసర్వాసియా  
జనుక్తుక్తం కళ్యాణి భూమి గళబ్బం.  
భూమో భావ నింటున్నాడు, కాని  
ముక్తులతో చికటి కమ్మించుకున్న నగల  
గళబ్బం మాత్రం స్పష్టంగా కనబడలేదు.  
ఎంత లోక విరుద్ధ భాషమీ కళాదునిది.

వ్యర్థమేగా కళాదుడు తరమ భీరువు.  
కళాదుడుచే తగమబడుతున్న వసంక  
నేన కల్లకక, పల్లకక, పరభృతీకే, పర  
భృతీకే అని తన పరిజనంకోసం వీలిస్తే,  
భయంతో భావ భావ మనుషులు, మను  
షులు అంటాడు కళాదుడు. పరిజనం  
కోసం పిలుస్తోంది లే అని విలుడు అంటే,  
నిజమే? అవును, అయితే - 'స్త్రీణాం  
కళం మారయామి, కూశోఽమామ్' ఎంత  
హాస్యాస్పదంగా ఉన్నాయి కళాదుని  
మాటలు. స్త్రీలపైనే వంతుమందినైనా  
చంపకల పీరుడట కళాదుడు.

వసంక నేనను చంపి ఆ నేరం చారు  
దత్తునిపై పెట్టి న్యాయస్థానంలో అభి  
యోగం తెచ్చికవుడు, అందు కళాదుని  
ప్రకర్తన హాస్యయుక్తమైనప్పటికీ ఏక  
గింపు కల్గకుంంది. చివరికి పాతకరాజుని  
చంపి అర్హుడు రాజైన తర్వాత కర్మల  
వని ఆజ్ఞాపకారం రాజభటులు కళాదుని  
బంధించి తెస్తే

ఏవం దూర మతిక్రాంత  
ఉద్దామ ఇవగార్తభః  
అనీతః ఖల్వహం ఇద్ధః  
వక్త్రోఽన్య ఇవతుమ్కరః. 1052

కట్టు తెంచుకొన్న గాడిదలా చాలా  
దూరం వరుకొత్తాడు కాని వక్త్రులాగా  
కట్టి తెచ్చాడు అంటాడు. నీరొపమానం  
తల్లి ఇక్కడ హాస్యం చోటు చేసుకొంది.

వసంక నేన చారుడత్తుని మెడలోని  
వధ్యమాని లిపి కళాదుని మెడలో  
తేసుంది. అవును కళాదుడు -

'గర్భవాసీపుత్రీ, బ్రవీద, బ్రవీద,  
నపు నర్మరయిష్యమి తత్పరీత్రాయస్య'  
గర్భవాసీమారులా అనుగ్రహించు అను  
గ్రహించు మరి నిన్ను సంపద నన్ను  
రిక్షించు అంటాడు. కళాదుని ప్రతిమాట  
హాస్యమై పోయింది ఈ రూపకంలో.

ఇలాంటిపాత్ర సాహిత్యంలో నూపుడువ్వ  
లోకంలోనూ అరుదు.

ద్విరీయాంకంలో జాడరుల కలహం  
ఒక విండు. 'జాడమంటే తురుషుని!  
సింహాసనంలేని రాజ్యం గదా' - ఒక  
జాడరి. ఆ ఘట్టమంతా హాస్యరసపూరి  
తమ. మూడోది విమోచక హాస్యం.

చేట :- ఆర్యమైత్రేయ బ్రాహ్మః  
ఖలుత్వమ్. ఆర్యమైత్రేయ నీవు బ్రాహ్మ  
ణుడవే కదా!

విదూ - యథా ధర్మశాసానం మధ్యే  
దుండుభః యథా సర్వ బ్రాహ్మణానాం  
మధ్యేఽహం బ్రాహ్మణః. అవును బ్రాహ్మణ్ణా  
దుండుపాము లెట్టో బ్రాహ్మణుల్లో నేనూ  
అట్టే. అని తనపైనే 'శోచితి' వేసుకో  
గల హాస్యవరురుడు విదూమకడు. పంచ  
మంకంలో చూపిత్తుని ఇంటికి వసంక  
నేన వస్తుంది. ఆ సందర్భంగా చేట విదూ  
మతల మధ్య జరిగిన మాటలు, చేష్టలు  
హాస్యరసభరితాలు. వసంక నేన వచ్చిం  
దని చెప్పడానికి -

చేట - ... కస్మిన్ కాలే చూతామువ  
లితా భవన్తి ఏ కాలాన మామిడితెల్లు  
వుప్పిస్తాయి?

విదూ - ఆరే దాహ్యాః పుత్ర గ్రీష్మే.  
ఓరి తొక్కుకొడకా గ్రీష్మంలో కాదటరా.

చేట :- ఆరే వహి, వహి. ఆరే కాదు  
కాదు.

విదూ - (చారుడత్తు నడిగి తెలిపిగాని)  
మూర్తవసంకే. మూర్తదా వసంకంలో,

చేట - ... నువ్వమ్మద్రానాం గ్రామా  
ణాంకారమేం కిరోలి. నువ్వన్న మైన  
గ్రామానికి చీకెల ఎవరు?

విదూ - ఆరే రథ్యాః పిళ్ళ.

చేట - ఆరే వహి, వహి. ఆరే కాదు,  
కాదు.

విదూ - (చారుడత్తు నడిగి తెలిపిగాని)  
ఆరే దాహ్యాః పుత్ర నీవా. ఇలా ఉం

టుంది వారి సంభాషణ. వసంతనేన  
వచ్చింది అని చెప్పడానికి చేటుడు చేసిన  
తతంగం ఇది. అయితే అదే మాట చారు  
దత్తునికి చెప్పడానికి విదూషకుడు  
వయస్యా చారుదత్త! మీ భవిష్యదు  
వచ్చాడు అంటాడు. ఇలా ఉంటుంది  
విదూషక హాస్యం. ఇక జిగ్ అంకంలో  
వీరక చందనకుల సంవాదంలో చిక్కని  
హాస్యం మిళితమై ఉంది.

చోరుడైన కర్పిలమని పాత్ర ప్రవేశం  
నుంచి నిష్క్రమించేవరకూ చక్కెరిగిం  
తలు పెడుతుంది తన చోరకళానైపు  
న్యాన్నితెలిసి వెల్లడిస్తాడు ఆ చోర  
కిల్లామణి. సారంగం తవ్వడానికి కొల  
దాదం లేకపోతే బండెముది కదా! అని  
అది తన కన్నులపాల ఉపయోగమే.

ఏలేన మావయతి భిత్తి కర్పయార్  
మేలేన మోవయతిభూషణ సంక్ర  
యోగాన  
ఉద్ధాటో భవతి యస్త్ర కృధేకవాతే  
దప్తస్య కీటకుః పరితప్తనవ.  
8.16

ఈ జంటతో కన్నం త్రవ్వడానికి  
కొంత తిసుకోవచ్చు. నగల సీతల్ని విడదీ  
యొచ్చు. తలుపుగడల్ని తప్పించొచ్చు.  
పాములు మొదలైన విషకీటకాలు కరిస్తే  
విషం పైకెక్కటండా కట్టు కట్టొచ్చు  
అంటాడు. తర్వాత విదూషకుని స్వహస్తా  
లతో సువర్ణభాదాన్ని చోరుడు కిచ్చి  
మన్నితేం అద్యంతమూ హాస్యంరేరి.

ఈ విధంగా మృచ్ఛికాటికం ప్రతి  
అంకంలోనూ హాస్యం ఆలంకరించ  
బడింది. ఇలాంటి రూపకం మన భార  
తీయ సాహిత్యంలో 'భూతో నభవి  
మృతి' అడం అతియోగి కాడు.

—0—

## కన్నడదాసద్వయం

—శ్రీ మంతెన మార్యనారాయణరాజు, ఎం.ఎ.,

“విన్నవమనన నోరు లేదయ్య!

అనంత అపరాధము వాలో నుండు  
టతే.” అనో లేదా

“అపరాధిని నేను కాను

అపరాధం లేదు నాకు...” అనో  
పాడుతుంటూ కర్నాటకరాజ్యంలో హరి  
దాసులు ఇంటింటికి తిరిగి మధురగానాన్ని  
పంచిపెడుతుంటారు. వాడూ నేడూ  
హరిదాసు అనేవాళ్ళు ఇటు తెలుగునేం  
నాలుగు చెరుగులా, కన్నడవాడులోనూ  
సంచలనమే వున్నాడు. అయితే ఈ హరి  
దాసు లేవరకే వాళ్ళకుమారులుంటేమి?  
అన్న తిట్లతో చూస్తే కన్నడ సాహి  
త్యంలో హరిదాసువరంతర ప్రత్యేకంగా  
మృష్ణుని గోచరిస్తుంది. కన్నడిగులుచెప్పిన  
దాని ప్రకారం మధ్యాహ్నాఖ్యం ద్వైత  
మతతత్వాన్ని అంగీకరించి, ఆ మత ప్రచారా  
నికి పూనువన్న భక్తలే ఈ హరి  
దాసులు.

పదహాశతాబ్దంలో హరిదాసులు  
తమ కీర్తనలద్వారా హరి (విష్ణు) పార  
మ్యాన్ని ప్రచారం చెయ్యడం మొద  
లెట్టారు. అంతిమశతాబ్దం 15 వ శతాబ్దా  
నికి చెందిన శ్రీహరినారాయణ ఈ వరంప  
రలో మొదటివాడంటారు. ఆ యన  
తర్వాతి కాలానుభూతంగా వ్యాసు  
రాయలు, వాదిరాజు, పురంకరదాసు,  
కవచదాసు, విజయదాసు, గోపాలదాసు,  
జగన్నాథదాసు, ప్రసన్న మంకటదాసు  
లను లబ్ధప్రతిష్ఠలనుగా పేర్కొనవచ్చును.  
తేలొకటి తెలుపదీన వీరి కృతులకు  
కన్నడసాహిత్యంతో ఒక నిజస్పృహనం  
వుంది.

ఈ హరిదాసులయొక్క కీర్తనలు  
ధాన్ని పరిశీలిస్తే అది సంగీతం అనే  
భూమి మీద నిర్మించబడ్డా యేదీ  
సుస్పష్టం అవుతుంది. వాటిలో ప్రధా  
నంగా కనిపిస్తూవుండే దేశీయమైన యే,  
వాటిని అధికంగా గణవిభజన చేయటం  
అసాధ్యమైన విషయం. మూత్రాగణా  
లుగానా, అక్షరగాణాలుగానా వీటిని  
విభజించటం సాధ్యమయ్యే వని గాడు.  
అక్కడక్కడా సాంప్రదాయకమైన  
పట్టుది, ఏలే, త్రిపది, సాంకత్య- మొద  
లైన లయలు మనం గుర్తించగలిగినా  
కట్టుబాటుకు అతీతమై సంగీతాన్ని ఆక్ర  
యించుకొన్నవి ఈ హరిదాసులయొక్క  
కీర్తనలు. ‘కీర్తన’, ‘సుకాది’, ‘ఉగా  
భోగా’ అని మూడు భాగాలుగా  
కన్నడిగులు హరిదాసు సాహిత్యాన్ని  
వింగడించారు. అయితే కీర్తనలోమాత్రం  
పల్లవి, అనుపల్లవి, నుడి, అనేది వుంటూ  
చివర రచయిత పేరుకూడా వుంటుంది.  
మత తెలుగు వాగ్గేయకారలో కూడా  
త్యాగం వాగ్గేయమివారి పేరు కొన్ని కీర్త  
నలలో గోచరిస్తూ వుంటుంది కదా!  
కన్నడిగుల కీర్తనలలో ఒక “నుడి”లో  
నాలుగుపాదాలుంటాయి. చవళా మన  
చరిణం అంటే నాలుగుపాదాలుంటాయి.  
అలాగే వాళ్ళ నుడిలోనూ నాలుగుపాదా  
లుంటాయి సరిపెట్టుకోవడా! పల్లవిలో  
కీర్తనకారాడీ విస్తృతమైన అనుభవం కేంద్ర  
బిందువై యుంటుంది. ఇక అనుపల్లవి,  
నుడి ఈ భావనకు పరిపాక వాల్సై  
వుంటాయి.

మృగంగా ఈ వ్యాసంలో నేను  
చెప్పకలమున్నది కన్నడ హరిదాసు

సాహిత్యాన్ని గుంపవచ్చును చేసిన హరి  
 నాకు సంతోషకరమైన పురందరదాసు,  
 కనకదాసులను గురించి మాత్రమే. పురం  
 కరదాసును గురించి తొలుత విన్నవించు  
 కంటాను. శ్రీకృష్ణ దేవరాయలవారి గురు  
 పుత్రై కుటుంబి కావ్యసరణస్వాముల  
 ప్రయోగ్యులను పురందరదాసు 16వ శతా  
 బ్దంలో జీవించిన మహాకవిగా వ్రాసాడు. ఒక  
 విధంగా చెప్పాలంటే కర్ణాటక సంగీతా  
 నికీ ఆదిగురువు, అదిపురుషుడు ఏమైనా  
 అనుకోవచ్చును. అసలాయన ఈ హరి  
 దాసు మాటలను ముఖ్యతముగా వ్రాసాడు  
 అంటేపోయి! భక్తి భావ సైరాగ్యములతో  
 నిండిన అక్షరాలని కీర్తనలను ఆయన  
 రచించాడు.

భక్తులలో భక్తిభావంతి, గాయన  
 లలో గాయనీకావంతి పురందరదాసు.  
 అదిలో శ్రీమంతుడేకాక వరకు లోభిగా  
 వున్న పురందరదాసు ఏదో బలియైన  
 కంఠులన కారణంగా సైరాగ్య చిత్త  
 కృప్తిని అలవరుచునని సర్వసంగతర  
 త్యాగి అయినట్లు విజ్ఞానం చెబుతారు.  
 “పురంకర వికల” అన్నది పురందరదాసు  
 కీర్తనలలో గల మహాపదం. అత్యంత హరి  
 భక్తితో భావగీతలు సంతోషించే సీతా  
 పురందరదాసు సమాజాన్ని (అనాటి)  
 విస్మరించకపోవడం శంకార్యం! సామా  
 జిక జీవనంలో తనకీ ఒక పాత్ర అని  
 తెలిసిన పురందరదాసు అక్కడక్కడా  
 సంకర్షణసారంగా చాటుకోవడం  
 దురాచారాలను విమర్శించి టటు మన  
 క్షుణ్ణిచర మాకుంది. తనదే మార్గ  
 మతాతలంది.

### శ్రీకృష్ణాశ్రమపు సీతా పుత్రై

ఫల మేయి, చేము (చేప)కు తెల్లంలా  
 వుంటితే ఫలమేయి కనుడి మది అంటే  
 ఏమి కాళిం, దుర్జనులు ముష్కరెట్టువంటి  
 వారు, ముఠాను కుద్దచేయగలరే కాని

మన మన కుద్దచేయగలరా... ఇక పిల్ల  
 చూస్తుంటే నవ్వు వస్తున్న” చంటాడు  
 పురందరదాసు. సమాజములో దైవభక్తి,  
 సీత, నిష్ఠ, భక్త్యం అభివృద్ధి పొందా అని  
 అయితే తీవ్రతానాడు. జన్మలలో మోసక  
 జన్మ చాల గొప్పదన్నది అయిన నమ్మకం.

జనకృద్ధి లేకపోతే మంత్రాలు అనిం  
 చినా ఫలితం కూర్చుం. తమకుద్దలేవంటే  
 తీర్థయాత్రలు చేసినా మూతం ఏమి  
 ఫలితం. అంక (చిత్త) కృద్ధి లేకుండా  
 బయటమాత్రం కానుంటే వాళ్లు చేవలు,  
 ముగ్ధులనుంటారు. వాళ్ళంతా శ్రీశై  
 లంలో కావలవంటి భక్తులు. ఈ దొంగ  
 భక్తుల్ని చూచి పురంకరవిలంబు నవ్వు  
 కంటాడు. కన్నడ కీర్తన. పైఅర్థం ఇం  
 దులో అనువీస్తుంది.

“మనకుద్ధి ఇల్లదకగ ముఖతదఫలవేకు  
 తమకుద్ధి ఇల్లదకగ తీర్థభలవేకు  
 మిందల్లి ఫలవేకు మీను మొసకే యంతె  
 నిందల్లిఫలవేకు శ్రీశైలకావగ యంతె  
 చూరగ మీందు ఒకే గమయిత వరకందు  
 దెరగాగే నిశితీర్థపురంకర వికల” అని.

అదేవిధంగా అసహ్యకరమైన సంపా  
 రమామిత కొంచెమైన ఆక లేకుండా  
 ఈ సాగరాన్ని తాడవలెను. ఇందులో  
 వుండి జయం పొందవలెను. తామరాకునై  
 నీటిలోట్టు మాడ్చి జీవితమున ప్రేమతో  
 మెలగిమి రాముని స్మరించుచు కామిత  
 యలు (కోర్కెలు) పడయవలెను. జీడి  
 మామిడిమిండు విత్తనం పండులో  
 కాకుండా వైట వున్నట్లుగా సంపా  
 రసాగరంలో చిక్కుకుడి ఆక విగర్చింది  
 కృష్ణుని ధ్యానించవలెను. మౌనము  
 మోడ ఆలోచన గలయినవ చిక్కి

నట్లుగా మోసపోక వికలని స్మరిం  
 నయోచా సంపాకసాగరి మీదవలె,  
 సంపాకమనే అంటే పెట్టుకోని జయము  
 గాంచవలె అంటాడు.

‘ఈసకేత ఇద్దు జై సకేత  
 హేసిగ సంపాకదల్లి ఆక లేకమాడ  
 ప్లాంగ! కామరస జలదంతె ప్రేమపిట్టు భవదాసు  
 స్వామిరామనె నుకలపాడి

కామిక కైకొంబరెల్ల! గేయకాణ్ణి నల్లి చీజ నేరిదంతె సంపాకది  
 మీరిలనె మాడప్లాంగ

ధీరకృష్ణ నెనవరెల్ల! మౌనపాతెగ మత్స్య సింహి

కాంబె కట్టువరయంతె మోసమాగడ్డాంగ జగదీశ

పురంకర వికల నెత్తుక.

మరో కీర్తనలో “ఓ వికలా! సేవంటి  
 కండ్లి కాకున్నాడు సేవంటి యజమాని  
 నాకున్నాడు. సేవ లేదు. సేవంటి ప్రభువు  
 నాకున్నాడు. సేవ లేదు. సేవ పరచేవి.  
 నేను వ్యజీని. సీ రాశి అక్ష్మి నాకు  
 తల్లిగా వుంది. నాకు అన్న తల్లిదండ్రులు  
 సీతవరయా! స్వామి! అంటాడు. అకీర్త  
 నకు క్రింద ఉదాహరిస్తాను.

“నిన్నుంభరంబె ఎవనెంటు నికగిల్ల  
 నిన్నుంభస్వామి ఎవనెంటు నికగిల్ల  
 నిన్నుంభ దొరయిబ్బ ఎవనెంటు నికగిల్ల  
 సీత పరచే నాకు వ్యజీ  
 నిన్ను అరవీ అక్ష్మి ఎవగతాయి యెంటు  
 ఎవగిడ్తాయండె నికగాయ్య పురంకర  
 వికల” ఇలా చెప్పవంటూ పోతే కొత్త  
 అంకా వ్రాసాయి పురందరదాసు కీర్తనలు.

ఇటువైదావద్యయంలో ద్వీపి ముడైన  
 కనకదాసును గురించి ముచ్చటిస్తాను.  
 అతను 16వ శతాబ్దిలో సీతాసతీగా  
 పేరుపొంది చింతింపబడిన మహాభక్తుడై  
 తిరించినవాడు ఆగమిస్తాడు. కనకదాసు

‘మరుల’ మోక్షము జన్మించినంతవ సమ  
 కాలిక బాధ్యతాంకారముచే ఈసదించి  
 వదిలి తన భక్తి సైరాగ్యములచే అంద  
 మున్నె గాంచిన మహాభక్తుడు. అయితే

**క్రీస్తుల కన్నడదాస సాహిత్యానికి ఆంధ్రాచారము లవదనమువంటిది.**

మై చెప్పవచ్చుచున్నట్టి పురందర దాసు కాళిమాచారే కనకదాసుని తన అవగతమౌచింది. పురందరదాసును, కనకదాసునూ కన్నడిగులు అవ్వనిదేవత అవడం వాడుకలో వుంది. వ్యాసరాయల శిష్యులైనవీరిద్దరూ దాసువాళ్ళును ప్రతిష్ఠను పెంచారు. వీరిద్దరికీ దాసువాళ్ళుగా కర్తలుగా పోలిక అన్నా ఇద్దరూ ప్రత్యేక వ్యక్తిత్వమున్నవారే అని చెప్పకొనవచ్చును. కనకదాసు విషయంలో మనం చెప్పకొనవలసిన ఒక ప్రత్యేకత ఏమిటంటే ఈతడు ఏ మతానికీ లోబడని భాగవతుడు, కనకదాసు కేవలం కీర్తనలే కాకుండా కొన్ని కావ్యాలనూ రచించాడు. పట్టుది, నాంకర్త్యం.. అనే ఛందస్సులకు చెందిన సాహిత్యచరిత్రలో కనకదాసుకొక ప్రత్యేకతవుంది. ఈయన రచించిన 'మోహన తరంగిణి' సాంకర్త్యమనే ఛందంలో వుంది. 'రామధ్యాన చరిత్ర', 'నకచరిత్ర', 'హరిభక్తిపారి'.. అన్నవి భామినిపట్టుదిలో వున్నాయి.

కనకదాసు గ్రంథాలలో 'మోహన తరంగిణి'లో సుమారు 8200ల పాంకర్త్యలున్నాయి. కామదహనం, మన్మథుని పురస్థనం, ఉప-అని యుద్ధం కథ, బాణాసుర విజయం మొదలైన ఉపాఖ్యానాల్లో కూడిన ఈ రచనకు 'కృష్ణ చరిత్ర' అన్న నామంతరంకూడా వుంది. అప్పదక వర్ణనతో కూడిన ఈ గ్రంథాన్ని రచించే కాలానికి కనకదాసు కైఫ్ఫనం స్వీకరించారేమో అనిపిస్తుంది. ఈయన కావ్యాలలో 'నకచరిత్ర' ప్రసిద్ధమైంది. భామినిపట్టుదిలో వ్రాసిన ఈ గ్రంథంలో మితిమీరిన వర్ణనలు కనిపించవు. సజీవమైన పాత్రచిత్రాలు, వ్యూహయాతన కదిలించే సన్నివేశాలు కలిగిన నల

చరిత్రక కన్నడ సాహిత్యంలో విశిష్టమైన స్థానం వుంది.

'హరిభక్తిపారి' అన్న గ్రంథంలో మూడు మారు పద్యాలున్నాయి. ముఖ్యంగా ఈ గ్రంథంలో ఆసాంతం భావరమ్యత అడుగడుగునా గోచరిస్తూనే వుంటుంది. మరో రచన 'రామధ్యాన చరిత్ర'.. దీనిలో 150 పద్యాలున్నాయి. ఇది ఖండకావ్యం. విచిత్రమైన కథ. రావణవధ తర్వాత క్షిరాబింద్రమూర్తి నవధాన్యాలలో ఏది శ్రేష్ఠమనే జిజ్ఞాస కలిగి చివరికి రాసులు విష్ణుమైన తన తిర్యాంబాచట, ఇది తాత్పర్యంగా గొప్ప భావకావ్యముత్వం వుండే కావ్య రాజంగా భాసిస్తుంది.

భక్తియొక్క భావాన్ని మైథ్యంతో పాటు చూడాలంటే కనకదాసు కీర్తనలలో అది ప్రముఖంగా గోచరిస్తుంది. ఈయనగారి వ్యక్తిత్వం కూడా పాశ్చాత్యులైవుంది. హరి సర్వస్వాన్ని అర్పించు తన్నటువంటి పరమ భాగవతోర్తమడు కనకదాసు. ఆనాటి మోక్షానికి ప్రతి బింబాలై వెలసిన మధ్యచార్యులవారు, రామాయణాచార్యులవారు ఇద్దరూ కనకదాసుపై ప్రభావం చూపారు. అయితే ఒక్క విషయం. మతప్రచార మన్నదే కనకదాసుయొక్క ప్రాథమిక ఉద్దేశం కాదు నీటి, తీదాంతం వుండే రచననే కనకదాసుని ఎక్కువగా కనిపిస్తాయి. అవి సర్వశ్రేయోదాయకంగా భాసిస్తూ జనాభాకి అదర్శప్రాయంగా నిలుస్తాయి.

ఒకటి రెండు ఉదాహరణలు చూపి ఈ వ్యాసాన్ని ఉపసంహరిస్తాను.

"జనవమాడిదరేతు తనవమాడిదరేతు కపటగుణ విపరీత విజ్ఞతరు అదినురుభరియదె అక్షవిర్రుల హాంభి వేదకాస్త్రగోచి బాయారలు

అదియనుకాగ దిదిరుతిర్దుకాంతెంటు వాడతర్కదోళిత భేదవాదిగతు.

అనగా మనము తెలిసినవారు, వోరు ఆరిపోయేట్టు వేదకాస్త్రాలు చదివి అది గురువును తెలుసుకోలేక అటుఇటు పొర్లే వారు, అనేక హేతువాదములు, తర్కములు నలిగి మూలమేదో తెలుసుకోలేని వాళ్ళు ఎన్ని జతతపాలు చేస్తే ఏమిటి? అంతా వ్యర్థం. తునిపిని ఉన్నతి మైన వీటికి తిరుగుపూయేది అరని మంచి ప్రవృత్తి, జ్ఞానము. జవతపాడితూ, వేదకాస్త్రాలు పఠించినంతమోతాన తునిపిని ఉన్నతునిగా చెప్పవలెనని వాని భావం. మరో కీర్తనలో అంటాడు.

"వల వల వల వెన్నులితారు వలవ్యాపుడు సత్య సుఖపుశ్యజనరిగ కానోకు తానరెట్టులు అదతయ బసవా భనిగర్పనలిలెక."

అర్థమేమంటే "వలము వలము అంటూ ఎత్తుకుంటారు. సత్యసంధులకు వామత ఏ వలమైతే ఏమిటి బుర్ర తలలో తుట్టిన తామరపువ్వును క్రిహరికి నమర్పించరాళి" అని. ఇలా చెప్పవంటూ పోతే లెక్కకు మించిన కీర్తనలు ఉన్నాయి.

కన్నడ హరిదాస సాహిత్యంలో అటు పురందరదాసు ఇటు కనకదాసు ఇద్దరూ ప్రతిభ, వ్యక్తిత్వ, భక్తితాపవ్యక్తమై వున్నటువంటి వ్యక్తులుగా గోచరిస్తారు. మిదుమిక్కిలి ఒకరిని మించి ఒకరు కన్నడ హరిదాసు సంగీతరూపారణ్యంగా సాహితీలోకంలో గణపతి కావ్యారు. తెలుగులో ఒక త్యాగరాజునో, శ్రీకృష్ణయ్యనో నురించి ఎంత చెప్పవంటూమో కన్నడిగులూ కూడా వారిద్దరినీ నురించి అంతగా చెప్పవంటూరనడం అతిశయోక్తి కాదేమో!

# ‘నీ మనిషిని నేను - న మీరే

—శ్రీ కాకరవర్తి మాస్కందేయలు

‘విద్యార్థి జీవిత ముగిసినకంటె ఒక వధు రకావ్యానికి మరపురాని ‘పీచీ కావా’ అంటూ తన ఉపాధ్యాయ వృత్తి కవితా శ్రవ్యత్రివి జోడిస్తూ, అమర క్రమబంధంతో నీమనిషిని ‘నీనంటూ తన విద్యాయుత అభయం ఇస్తూ చెప్పిన కవితను చిత్రాకర్షిక చేస్తూ ‘నీమనిషిని ‘నీను’ అనేకవితా సంపుటాన్ని వెలువరించారు శ్రీ పి. వి. సిల్. ముద్దారావుగారు.

‘ప్రతిభ్యసం ముద్దారావు’గా ‘నీనంటు దిన మీ యీకవితా సంపుటం ఒక ప్రత్యేకత సంతరించుకొంది. అదేమంటే విజయ భావన నమర్యులలో వెలువడడే యీ ప్రభుత్వ ప్రకం మీ తొలికవితా సంపుటం కావడమే. తమ సంస్థ సమర్యులలో ఉన్న వెలువరించి అందడందే లివ్వడమే కాకుండా పీచీలో మంచిమోటులందడమే కూడ బహుళంబించారు డా. ఆచార్య భావతాగారు.

తనకు జన్మనిచ్చిన తల్లి వంశంబు శ్రీమతి పెద్దాడ ముఖ్యుల శ్రీ పెద్దాడ శేంకట అశ్వినరసింహారావుగార్లకు ఈ సంపుటాన్ని అంకితం ఇస్తూవారి ఆశీస్సులే నాజీవితంలో ఉచక్కులని వివశ్రుతితో విన్నవించుకున్నారే. కృతికర్త.

ఇందులో మొత్తం ముప్పై అయిదు వచన కవితలున్నాయి. అందులో కొన్ని మీది కవితలు

అయితే ఈ కవితాసంపుటాన్ని ఎం దుకు సమర్పించాలో ఎందుకు చదవాలి అన్న దానికి డా. ఆచార్య భావతాగారి మోటులవల్ల నాకు తోచినదేమంటే ఈకవి మన జీవనాన్ని కొర, హృదయం వినిపించే

కవితారాగాలు అంటించారు. సమీచాన్ని తల్లి లేపి కర్తవ్యమృఖంగా వయ నింపజేసే ప్రయత్నం చేసారు. ఈయన వ్యక్తిత్వ, కవిత్వ లక్షణాలు ప్రతివాణ్ణి తన వాణ్ణిగా చేజిక్కిన పాధనాలు. అందుకే దీన్ని చదవాలి’ అని.

ఇందులోని మొదటికవిత కబ్బం ‘రమణీ యార్థ ప్రతిపాదక కబ్బం కావ్యం’ ‘వాఙ్మయ రహిత్యం కావ్యం’ అనీ అంతాకావ్యం కావ్యనిర్వచనం చేస్తారు. చిత్రామణి కర్త ‘విశ్వ శ్రీయః కావ్యం’ అని కావ్యప్రయోజనాన్ని విర్వచించాడు. ఈ మైఖావాన్ని క్రోడీకరిస్తూ సర్వమయ మైన కబ్బవాన్ని మొదటి కవితా కర్మికగా ఎన్నుకొని.

కబ్బం-వాక్యం గేయం-కావ్యం అని ఏడయినా మోస వుని జీవిత సమరంలో వరమై ఉందిమైనా నిలవాలని కొరుకుంటూ తమ అర్హతక ప్రదర్శిస్తున్నారు. ఈకబ్బం అనే కవితలో శ్రీ పి. వి. సిల్.

‘జీవించడం, ప్రేమించడం అయ స్కాంతక ధ్రువాల్లాంటివని, ప్రేమించి జీవించేవాళ్ళు జీవించి ప్రేమించే వాళ్ళను వెతుక్కోవాలని విభిన్న ధ్రువాలు అనే కవితలో అంటూ అయస్కాంత విభిన్న ధ్రువాలు కలుసుకుంటాయనే కాస్త్ర విషయాన్ని ఇందులో పొందుపరచారు మీరు.

దృష్టి అనేకవితలో ‘అంతరాన్ని పృష్టించే దృష్టి తొలగించుకో, నిశితదృష్టి కల్గించుకో’ అని ప్రబోధిస్తున్నారు ఇదే కవితలో.

‘వెలుగు వెనుక చీకటి ఉంది.

గుఖం వెనుక దుఃఖంఉంది.’ అంటూ నెప్పిన చరణాలు దానికి వ్యతిరేక భావం ఇస్తున్నా’ అగాధమా జలనిధిలో ఆణి ముట్టేమొన్నటులే కోకాన మరుగునదాగి ముఖమన్నదిలే’ అనే నీని గేయంచరణాలను జ్ఞానకం చేస్తాయి. జీవితం ఒక్కొక్కటి ఒక్కొక్క విధంగా భ్రమ కల్గిస్తుందని అందుకే జీవితం ఇల్లూషన్ అంటారు మరో కవితలో.

‘నువ్వుల్లో నూనెలా, చెమటలో నివ్వలా ప్రతి వాడిలోను అదృష్టందాగి ఉంది’ అంటారు మీరు అదృష్టవంతుడనే ఖండికలో. అద్దంలో ప్రతిబింబించాను కొని అబింబం అనే మోటులమింటే నీ అంత అదృష్టవంతుడు మరొకడుండని భావిస్తావు. ఉంటేవారు నీకు కొడుకే అవుతాడు. అంటారు. అంటే ‘త్రుక్రాది శ్చేర్పిరాజయమ్’ అను మూర్తిని ఆధారం చేసుకొంటే నీ కొడుకు నీకు మించిన అదృష్టవంతుడైతే వాడిచెలిలో నవ్వు పరాజయం కొరుకొనవ్వు అనే భావం వ్యక్తమవుతుంది.

‘నేటియెవరీ యువనం నైతిక తర నాన్ని ఎల్లి చూపుకూ ఏ వైపు మొగ్గు వందా ఇరువురి కొసం ‘అతడు’ ‘ఆమె’ అనే రెండు కవితల్ని ప్రాసాదు కవి. ‘ప్రేమయి నివయంలో కృష్ణుణ్ణి, పెళ్ళాం విషయంలో రాజుణ్ణి, ఇది నా తిరుగులేని పోంపి’ అనే యువనవల్లీ, ‘హాళిగా ప్రేమిస్తూ పోపిగా ముద్దిస్తూ సుసార జీవితాని కొసం భర్త, సుదాతవితానికి జోయి ప్రెంచూ ఇది నేను నేర్చుకొన్న ఫిలాసఫీ’ అని ప్రియణ్ణి పృథావం పాణు చేసే యువతనీ సమూహంగా నిరసించారు తమ కవితల్లో.

కొర్ర కొయలనూ, వేపనెట్టునూ, మోవిని ఆదర్శంగా తీసుకొని సంతక తెంచుకోవడం వంచుకోవడానికో అనే

ఉగాది సంతోషం ఆందించారు ముఖ్య రావుగారు. 'కష్టాలయ్యడంలో ఓడిపోయి భయంతో దురలవాట్లకు దాసుడుకావద్దని వాటిని మోసే శక్తి వీట లేదని అని నిన్ను మోసేస్తా యని హితం ఉపదేశించారు' 'అలవాటు' అనే కవిత్వం.

'నేటి ప్రజాస్వామ్యాన్ని 'గణతంత్ర రాజ్యం' అనే కవిత్వం చూపిస్తూ 'భగత్ సింగ్ జన్మించిన భరతభూమిలో చజనచేసే వాళ్ళు కాగా జీవిస్తున్నారు' 'పవనవిక్రమి ప్రతివాదూ తనపేర ఒక పార్టీని స్థాపిస్తాడు' అంటూ 'ప్రజలు తరమాలుపులే అయి లే ఎప్పుడు బ్రద్దలవుతానో తెలియదు. బ్రద్దలయిన వాడు

అధికార వైఖరి - అరక్షణంలో బూడిద' అని హెచ్చరిస్తున్నారు. కట్నాలకు కానిసంఘం ముగిసాల్సిన సర

సిస్తూ. ఆకయాలు ఆదర్శాలు గూర్చి అదేమనగా మోట్లాడే వాడు అనసరం ఆకాయం ప్రక్క ప్రక్కన నిలబడితే అనసరమే నా ఆకాయమని నిరూపిస్తాడు.' అంటారు. వాటాలుపంతు కోవడం కోసమే అంత్యకాలంలో పెంచిన కల్లి దండ్రుల ప్రక్కన కేరడం మోసక జని తంలా సహజం. అలాంటి మనిషి జీవితాన్ని చెట్టుతో పోలుస్తూ రమ్యంగా చిత్రించారు చెట్టు అనే కవిత్వం.

'తమన్ను తొలగించే ఉడున్ను కోసం తపన్ను' చేయమని స్వాతంత్ర్య కోణంలో నిలిచి సమతా జేసుకొనిం వినిపించమని ప్రబోధిస్తున్నారు. 'నేడు' ఇతాలు తేరయినా నిజం ఒక్కటే గొప్పవాడు ఎదురితూనే ఉన్నాడు తీవ్రవాడు దిగజారుతున్నాడు సకలుమనిషి అందరికీ మోటువుతున్నాడు అంటూ 'అందుకే' మేము... యరితం

యితాల వీరకా దాటి విజ్ఞా పెంచుకుంటాం రిజ్జా తెల్పుకుంటాం సామ్యమకా కన్ఘం టాం 'అంటూ హామీ ఇస్తున్నారు 'నేడు' మేము' అనే కవిత్వం.

గాయం నుంచి ఆమృతం చిలికించి మధురగేయం! పలికించడానికి ప్రయత్నిస్తున్న మనిషిగా 'నేనొక మనిషిని' అనే గేయంలో దర్శనమిస్తారు. ఆ సిక్త్యాన్ని ప్రతిపాదస్తూ స్పష్టిపేరికి శక్తి ధూర్తుడైన ఒకడున్నాడని చెబుతారు 'ఒక డున్నాడు' అనే గేయంలో.

ఇందులో ఊగం అనేది ఒక మిసీక విర 'ఏదో' ఒక ఊగంలో జననం, మరేదో ఊగంలో మరణం. ఈ రెండు ఊగాల మధ్య నిరీక్షణం; మనజీవనం' ఇది.

'కన్ను తెరిచే జననం, కనుజూపే మరణం - ఈ రెంటి మధ్య జీవితం రెప్ప పాటుకాలం' ఇత్యాదిగా ఉన్న చంద్ర 'ఫిర్ గారి మిసీక విర' కంటి తెరిచి అను సరిగగా నడిచిందని చెప్పవచ్చు. నీ మనిషిని 'నేను' అనే పతాక కిరీ కలలో 'రక్త సంబంధం లేకున్నా ఆమర క బంధం పెనవేసికొంటూ నీతో కలిసి మెలసి జీవిస్తూ ఉంటే అనుక్షణం పులకించే వామన అన మన్న మోటు విను

'నీ మనిషిని 'నేను' అంటారు తనవిద్యార్థుల నుద్దేశించి. తన వృత్తికి తానిచ్చే గౌరవం కృతచూకుంది వీని కల్ల.

'ఆరోగ్యరంత మైన యావలే దేశ సాధాగ్యం' అంటూ 'ఈమరో మంటూ ఉండక విసిరిత ఈ లెలాదూసుకు పొమ్మంటాడు.' 'దేశ సాధాగ్యం అనే కవిత్వంలో ఈ దేశానికి తాను నత్తువుపువు ఇవ్వగల నంటారు మరో కవిత్వం.

ఈవిధంగా 'జరంగి,' 'సంవేదన,' 'సంక్రాంతి,' 'వారకడు,' 'వ్యక్తిశక్తి,' 'శబ్దసహాయం,' 'ఎదిగినవ్యక్తి,' 'మనిషిపిల్ల' 'మతానికి మచ్చ,' 'కాస్త్రుయజీవితం,'

మనిషి ఏంచేయగలడు' మొదలుగా గత కిరీ కలలో విభిన్న విషయాలను పొందు పరిచిన కవిత్వం ఈ సంపుటంలో చేర్చారు కవిగారు

ఈ కవిత్వ సంపుటంలోని కొన్ని కవిత్వంలో సందర్భాన్ని సారంగా తనవేళ్ళు గణితభౌతికాది కాస్త్రుతవిజ్ఞానాన్ని చదువరుల కందిస్తున్నారు ముఖ్యరావుగారు.

'మనిషిని' అనంతవృత్తానికి ఆరోగ్యమే కేంద్రం,' ముఖంకాంతి భుజాలను నిలబెట్టే భూమి ఆరోగ్యం' 'నివురంజీ జానపదులవృత్తంలో ఒక భుజాన్ని 'నేను' ఇత్యాది విషయాలు 'మంచుకరిగితే నీరవుతుంది. నీరు ముగిసితే ఆవిరి, అవిరికణాలు వాడ్లలు చెరువుకుంటే నీరు' అనే విషయాలు, అయిస్కాంత విభిన్న ద్రువాల కలస్తాయనే విషయం భూమ్యాకర్షణ శక్తిని నమించి చెప్పడం ఇతన్ని పై విషయాన్ని నిరూపిస్తాయి.

ఈ కవిత్వంలో శబ్దాలంకారాలు అర్థాంకారాలు మీదా చక్కగా చోటు చేసుకున్నాయి. విస్తరభితిలో అవి ప్రస్తావించినవా చదువరులు గ్రహించగలరు. అయినా ఒకటి రెండు ముచ్చట్లు.

ప్రతిమృతి అనే కవిత్వం.

'ఏరడో' నీ చెంత వసుగోడుతూంటే, నీయిల్లు తగుల బెడుతూంటే... అంటూ ప్రాచీనంబించి 'రెండో' చెంత చూపిస్తావా, వరుణదేవుణ్ణి కడుగుంటావా, ఇత్యాదిగా అంటూ క్రమాంకారం పొందుపరుస్తారు. అలాగే నీ మనిషిని 'నేను' అనే కవిత్వంలో దూపకాలంకారం నిక్షిప్తమై ఉంది.

ఈవిధంగా వైవిధ్యం ఉన్న రాశిలో పాటు వాసిమీదా ఉన్న కవిత్వం పొందు పరిచిన శ్రీ ముఖ్యరావుగారి 'నీ మనిషిని 'నేను' అనే కవిత్వ సంపుటాన్ని 'మనిషి' కావాలనుకున్న ప్రతివాడు చదివి భర్తమైన కవిని ప్రోత్సహించ వలసిన అవసరం ఎంతైనా ఉంది.

...



# ఉ ద్యోగం లో శ్రీ కృష్ణుఁ డు

—శ్రీ బాలకృష్ణ వేంకటరమణమూర్తి,

వి యస్మిన్, వి యద్విన్.

పనసకాయ దొంగిలప్పుచే తిద్దినము  
పిట్టనుని ఆశోక్తి. అభిమన్యుని  
బాహుమహాత్మ్యము వైభవోపేతముగా  
ఘగిసింది. దివచతుష్టయానంతరమున  
సిరియ నుమాగతాళిం ధరణీకులు  
నానావిధంబుల గృష్ట యాధిష్ఠితులతో  
సంభాషణలు నేయుచుండ పాండవ  
కార్యారంభియె; వారందరినీ ఏకత్రాణి  
నైక తేచ్చ ప్రయత్నియతో కృష్ణుడు  
తీర్చిదిద్దవనంబులు వారించి వారల గల  
యోగముఁ గొని, మాయాద్యుత్తమలో  
రాజ్యము గోల్పోయి పండించేడ్డరణ్య  
కానము, ది ప్రరమగి నజ్జాతవాసంబుల  
యందు పాండవుల శ్లేశాన్ని ఉల్లేఖించి  
'ధర్మమార్గంబు దప్పుక తలఁతుఁ డొక్క  
తొలగని కల్యాణతీర్థ ప్రయత్నబాన్ని  
విగరుతాడు. ఈసంకర్షణలో మోసట  
ద్రుత సహాయం బహుళముని 'అంధులం  
నిక్రతాదాత్తులైనను బలమాలేక దోర్ల  
ర్యముమై గెలుచుక వశమె, సహాయము  
కలిపి వనంబులను వగల సైన్యముల'  
నని పాండవులను రాజుల సహాయము  
కోరమని తలొక్కముగా పొచ్చునిస్తాడు.  
తొదల ద్రువదపురోహితుని కారవగళన  
దుతగా బంతులన నిర్ణయిస్తాడు. 'పాం  
దవ లెప్పు; విరసపుగ్రంథయ్యెడు చంక  
మైన, రాజులెల్లక ముందర రానింది,  
క్రమంబొందగ మునుఁ డింకఁ బంతుఁ  
డొయ్యక పిదప' నని మనసులోని  
మాటను బలముపెట్టిఁ గమనోన్ముఖుం  
డయి మురారింకఁ దాద్రువదుండు, ధర్మ  
నంజనుడని వ్యుక్తికరాదుగు తపస్సులు  
మత్యముమోవిధండుఁ జూపునక, తొల

యధ ప్రకృతి యాదవలోకము  
తోడరా, మదంబున నిజపట్టణంబునకుఁ  
బోయె నుముజ్జ్వల వైభవంబున.  
శ్రీకృష్ణుని సహాయాన్నర్థించెందుట  
దుర్బోధనార్హతలు ద్వారక చేరుటం  
టారు. కాని యతఁడు పవడింప, మును  
కారవాధి నాగు డరగి తలఁచునీ దన  
సున్నతాసనమున నుండె; బడపడి  
కాలద యొద్ద కల్లఁ జని వివ్రమఁడై  
నిలుచుండె నుక్కపాచి 'అంత తొలఁకని  
కని కృష్ణుఁ డద్రుత నాలోకించి, మరి  
కారవాధిపుగని, వచ్చిక కార్యము తెప్ప  
దన్న, కారవనాగుఁడు 'గయ్యమునేయు  
వగవ సహాయముంగో భవత్పితృహాయమున  
వంజను డెంచితి; మేము పిత నీ కారయ  
కొక్కదూత హృదయంబునఁ చేప్పిన  
బాంధవంబునక. మున్నేను గానవచ్చితి  
నిన్ను; నుజనులైనవారు నెమ్మని మాను  
మున్ గన్నం దగ నైకొండ్రని' అంటే  
'నీపిట మాన్ను వచ్చితిది నిక్కము;  
పొరునిఁ దొల్లగాంచితిని; గావున మీకు  
నిద్దలకు గౌరవమొప్పుగఁ దోడుపాటు  
నద్యానము; దీని కిందెఱుగు దప్పుక యుం  
దగ సేర్పరించెద న్నికం పెట్టులట్లు తగ  
పిత్తును నీతిడుఁగోరి కొండొగిగ' అనితన  
పొరుని సమర్థిస్తాడు కొరి. అర్జునుఁడు  
నోరు కదవడు. ఔనుమరి! కాదలసిన  
కార వడ్డీనే కడఁబంఠిని కూర్చో  
చున్నార. సైన్యమే? యొద్దమెందుమి;  
అని ఒక్కమాట మాదా యనిత' వారా  
యకాళి ధానులు వారిలు గయ్యము  
నేయు వారొక్కడ; నేమారక నిరాయుధ  
కాగృహారత మై నుండు వాడ వరమాత్మఁ

డనై యని సైన్య విభాగం చేసి తొలి  
తొలి గోరి తొనక రాలునిఁ జగుం  
బాడి మెయి' నని మెదటి ఛాన్సు కవ్య  
సావికిస్తాడు నరుడు వారాజుఁబునికోడు  
కొనగా, పొంగిన మోససంబుతో మిగి  
లిన బలమాలఁ గైకొని విగ్రమిస్తాడు తరు  
ధూవిధుండు!

'వారాజుని గోపాఁకం ధూరివరాక్ర  
మాలఁ గరువిధుఁడ.గొని, సుగ్రామా  
రంభ రహితు నన్నుంగోరి కొనుట నీకు  
తొలఁకనె? యని కొరి పొరుని భక్తి ప్రవ  
తులు పరిక్షిస్తాడు. అర్జునుడు వానను  
మించిన గడఁపరి! 'నేను రణంబునకు  
సహాయం బొల్లన విను. నుప్రసిద్ధుఁడవు  
నీవని నీవినఁ జేరు నీకయగు నెప్పటక,  
నీ కెదురై బయంబుగనరా తట్టగుటం  
చేసి, విజయమూలంబగు నీతోడువలయున్;  
నీవు సమరంబు నేయవనికీయంబ్రయంబు;  
గావున నిన్నుం గోరికొంటి. కాని  
సారథ్యం బొనరింతు' మని ప్రార్థిస్తాడు.  
'పదగు కొల్లి దీర్చుటది నాకు ప్రతిం  
బనమా! తగ సారథ్యం బొనరించెద నీకు  
ననుయోధ ప్రేద' నని హామీ యిచ్చి  
నరుదొడ్చిని ధర్మతమానా నొద్దకుం  
బ్రయమెసఁగం అనుదెంచెం గారా  
తోచనమును వగఁ జేయు బుద్ధి కొరి  
గడంకక.

ద్రువక త్రుకోహితుని వచనాలు, నుం  
బయిని రాయబారము విధం మైన యనం  
తరము తిమ్మలు, ద్రాపది వెంటరా ధర్మ  
బాణ మార్థ మందిరంబున కటికి తమ  
కష్టపట్టములు విన్నవించి, యెమ్మిధంబున  
నైన నుంధియే చేసి రావలసినదిగా, తుదవ  
నైదుప్పిచ్చిన నాబునని చెప్పమని 'నీవు  
నుయోధను పాతికే తోరగ కలవనయె  
కొక్క బుద్ధి వొడ మెదలనని నంక  
యిస్తాడు. అంత గృష్ణుండు 'నా ధృత  
రాష్ట్రుండు నట్టివాడ, తత్తయెల యే?

# బాటియ సాంస్కృతిక పరివర్తన

నీ కలం పక్కకు నీ తలవే తెలిసి తిన్నవచ్చున కంట దక్కనూ, వికల వలె విడువేను నిక్కమల్లిన నచటం గలం దె రగలేటి మాల్గొని కొక్కచేసియున్. పడుపును కొంకకభలే జను పట్టును మేల, యరసంబిదియగున్; మన కొకటం బాపము రా కునికిఁ గలిమైన కలం లొండెను గలుగున్. అని మా బోధనీసి మున్ను పాడవులు కొరవులే బద్ధ బన్నులులు వానిని 'పాపాత్మకలగు పాపం వలం బాములెట్లు నిర్వచారం బుగా వర్ణించుట కర్హంబు'. నే పలి కిన మాటలు దుర్బోధమొడియ్య కొనక తెలుగు మోలిన మాట లాడుటయొక తండ్రి యతని వారంప నేరిమిఁ దోడు ఉపేక్షింపదగుటయొకాచి, మిఠొల్లింటి పొట్టునుం దలంచి, దుల్లచాయకు వారిని గర్హించు; రింటియ కాక మనక కొండెమి కలయు, మా యోగినంతయొక బెక్కు భంగం సంధియ కానింపం జూచెద; నన్నిధంబు సిద్ధించిన మేలుగాదా! యట్లు గాక తక్కిన, నవోపేది యెత్నవలంబు చంకంబును, నందుఁ జేయంగలవారితర నంబులుఁ గొండెలు తెలింగి, నీవ విజ యంబున జిధంబునం జనుచుంచెక. నేను కయ్యత్తు కననంబు లెన్నియోఁ గంటి నీవనుత్సహించి గాఁగలరు. చతురంగ బలంబుల నాదులంబు గాంచియు, దొర తంబుని కొల్పకొనుచు, నాంశుంబు లేక సుఖించునవ నున్నావంబు నే నుంబుండ కలయోనని భవిష్యత్తు నంతను యుద్ధిమియ ముండటం బెట్టి యుద్ధానికి పురిగొల్పు తాడు.

భీమడు కృష్ణునితో ఎన్నిధమున నైనను వనకోదం! సంధిమేను కలయొం తగ; నేమనువారును గలయెట భూజన తన నెల్లను పాతంబు పుష్కలకరంబని కొంతవనాలు పల్కితే పూర్వోలేక 'పిన్నిడు' వినివి భీమపాఠం గడు

వింతలు వింటిడు; మాటల్గి చల్లగనట, భూరి భూధరము లాఘవ మొందుటగాదా! యిన్నిధంబున నితఁ దివ్యుడు మార్గవము బొందుట; యింటిఁ బెట్ట నేటికి' అని తగక 'యద్ధముమీది కేద్య యు మహా' గల్విరోధుల నల్లం జేయు వర్షి దర్శి యొన్. కుయోధమని యొన్నటి పైఁపని యేత్తు-రాజ్యసంసిది నిజాగ జన్మననఁ జేయు తలొత్తును గల్లు నీవసంజ్ఞమలైన వాక్యములు పల్కుట యొప్పున కేచికాం తరా! యని యంత నిలువక 'కలపెట్టి దెయి యొన్నడు నెలంఁగని నీయెట్టి వాని కకర్హకొయీ సిరికిత మంతి మలనడఁ గరవిన వారనుచు కొంగలకల నన్ని యొద్దోన్మృతునిఁ జేస్తాడు. ఒక యంత్రాన్ని పనిచేయించే మందు వాని భాగాలన్నింటిని క్రద్ధగా కరిపించి చూడవలె! నశ్చే యుద్ధానికి ముఖ్యులైన భీమార్జునుల సేవగతులు పరిశీలించడం ధర్మమేకదా!

అర్జునుడు దన యభిమతాన్ని నిజే దిస్తూ 'అంత యెలుంగక దార్తరాష్ట్రం గడంగి మమ్మఁ బలికిన పాలులు మోసమ నునఁ జవుట బెట్టిన విత్తుల చంద మొంది యంభరింపక చెడిపోయి నంబుబాన్' చల్లబడితే చూడలేక 'నంపున లావునం గృహిఁ జేయు విధంబుల మేలుగొన్నినం దొర కొనుకే ఫలంబు - జటితోఁ జను నర్జును లేకయన్న; నెత్తురునున లెక్క నేసినను లొరుసులలో ఫలియించు పైల్ల నాదరణమునం బ్రసన్నుమగు దైవముఁ తొన చూడ ఫల్లదా!' యని విజయ నూచకాన్ని నూచిస్తాడు. ఇక్కడ మికో విశేష మేమిటం లే; అర్జును డలంకార యంతం గా పల్కితే, 'కొంకాదా తప్ప) కారమే సమాధానమిస్తాను. శక్తిర స గ్రహణము జాడీ 'వచ్చిన వాడు ఫల్లంకుఁ దంశ్యము గల్లు మనఁగ రాదాదిగాకల భీష్మునికల నాలు జ్ఞవీకి దెప్పించి క్రియా

శీలునిగా చేస్తాడు. ఇంక కలలు పరేను 'మా మనము అరణ్యవాసమున మున్నె జవీపతి పాంతున్న యద్దినముల భంగి గా'వని ఒక రం లే; 'ఉచితమైనది కయ్య ము; వంక మాటలే నేర'ని మరొకరు.

అంతలో ద్రోతది బంధురంబయిన శ్రామ్మడి గ్రమ్మన విచ్చి, పెండ్రుకలో చావలచేతఁబూని, యనిత ప్పనిఁ బొమ్మ మహాభుజంగ మో నాదిలసిల్లి క్రతంగ, మనంబునఁ బొంగు విమద రోషముల గావక లేక బాష్పములు గ్రమ్మంగ దిగ్గన లేచి యార్తయై తనుమును కొరవనభ పదిన యజమానములను మిర పెట్టి 'నాక వృకోదరుండు వివ్వచ్చుడు దోడుగాక, జనకండ్లుఁడు ధర్మ నుకుండు వంక, నీమెచ్చుగ క్రతు సంక్షయము మోసి చేపడగాక' తల్లికండచ్చు పడంగ నేర్చునాకే దురాత్ములు గొరపు లన్ని యెక్కురేకే తడవు లేదిది నిజంబని యూర డింప వారు ను వమ నిజనిజాసంబుల కరిగి.

మలునాడరుదోదయమునఁ గృష్ణుండు కరిపురికిఁ బ్రయాణోన్ముఖుఁడై పాత్యకిని రావించి 'దుర్బోధనుండు దుష్టాత్మ్యం దతని మన్నించు మోక్షసులనుం గుటిల బుద్ధులు గావునఁ జక్షగచాపాత్మయోధం బులు రథంబునం బెట్టింపకలయోనని మోచుచు; దారుణండు ముడిగణ ప్రభా పటంబ జటిలంబున నందంబులన్ని శ్రొద్ధ ముగ్రీవ మేఘ పుష్ప విలాసంబుల తనం బరనీ తురగింబుల బూని గర్వదధ్యంబుం బెట్టి తెచ్చిన నధిరోపించి మార్గంలో నారదాది మహాముఖులం గని సంభా వించి వారి కట వాత్సానించి చనున.

కృపాకమన విన్న ధృతిరాష్ట్రునికల సుంకించి, కెడ్డల పుక్కుల రావించి తనువిషమున కగలంతఃకణ గాదింపు డు యాజ్ఞాపిస్తాడు. కృష్ణుడు తొలుత



కూచిన మహాదాత! శ్రీకృష్ణుని పాదపంజరకలహడంతో 'నే నెనిమిది దినములు అనన్యమౌనమున నది పూజించితిని; నాకు భండనము గావలయు'నని తానే నిర్ణయించి కర్ణుని పీడ్చుచు 'అచ్యుతండు పాత్రకలదన రథం బెక్కించుకొని వారు మం కాతి 'వదనన, పోదియై పోని' మృగి వలికి, అలికాట్రావ కలితుండగుచు జనియె

పాండవులతో శ్రీకృష్ణుడు, కారణ సర్థః బుద్ధిన చండమెల్ల వివరిస్తూ 'నేను వాయోవీరసంతయు పామనాదంబులాడితి, వారదాది మహావీరులను సుయోధను నకు బుద్ధులు పెట్టినట్లు నేనీతి; నేను చెప్పినను నెంతకుంటోనన్నం గిడుక చెప్పి కొని జంకించెడియు భంగించెడియు ధిక్కరించెడియు వృధీకరించెడియు జూచితి; గార్జ్యంబు భగ్నంధనుడు కొల్లక వెండియు కాంతనవనంబులు పలికితి, నంతిందోర్త దుర్జనత నేయంజూచిన సమీపంబులను వానిం గొన్ని నెడమో యెంతవన్ని శిష్ట పోకలం జూచుతి; నెన్ని భంగం సంధియి కావలయునని పారలంగం యంతియుం బొందెతి; నిన్ను పాత్రుల పట్టుకుం జక్రం బడక, తన చలించుతోన పొట్టు పార లయ్యు; గయ్యంబు వలమంగని యెవ శక్తంబును రాజ్యంబు పాలియ్యవలెను గాడు; కారవులయెడ దండంబు దక్కజొండు పాఠంబు లేదని నిష్కర్షగా చెప్పి రేఖదనంబుల ద్రుండుటకుం జొర వాలక నా మనంబు సుడివడియెను. నే వరవును దొర కొనదుగదా నెనీయవా నాభి! పొందు సంపాదించ'నని వెక్కిలాడుతాడు. నంతేమోనాడు ధర్మవాదు. శ్రీకృష్ణుని నిజుగా తలెరిగినది. జోట మాట రాతడు. ఇంతా చెప్తే జుట్టి పాతిన పాట దగ్గరకే వచ్చాడు. ఇంక లాభం లేదనుకొని వదలి మార్చి 'మీరు' నుండే కాంతంబున వాడిన మాటలును, భిష్మ ప్రాగ్ కాశీ వాయులను పెద్దలన

## “అవధాని 'రావూరి' కంజలింతు”

—డా॥ రామమన వంకటేశ్వరశర్మ, ఎమ్.ఏ., పి.హెచ్.డి.,

పాతమహాంబుజామిడు, ప్ర  
వస్తు మృదువైన భవ్యధీర గం  
ధీర వహిలానుడు, క  
విశ్వ మహర్షి కటువ్యక్తి వి  
స్తార యశస్వి, దీక్షణవన  
ధాన కళాగురుడే గనబై? “రా  
వూరి” బలుండు, నేల వలెను  
మూర్తి కరుణ భువంశంకటేశ్వరశర్మ”

నీ॥ 'భీమకరాన గల్గిన వధానాశ 'తి  
ర్పతి' కటప్రధానావతి తోచె

'శ్రీరాణి' వారిలో 'దేవివర్మ'లో  
వస్తు పాత్రుడుగ ప్రసన్న మయ్యె  
'అమలాపురి' 'ప్రవాచ' అవధాన సభలోన  
గురువరప్రభా విస్మయకలతోచె  
స్మృతిలో మధురమున్న పామన్న ది' పాట్లు'  
లో వారి చెల్లిలో కవిమన

ఎన్ని గున్నెన్ని పృథుకుంటు  
నన్ను చూసి  
అరగి! 'రావూరి' విజయని మరణావార్త  
వినిన వెంటనే వాయోదండవన కలంబె  
నమరచిది రావూరి కంజలింతు.

ధార్మరాస్తుల చెసంబుద్ధిన మహాక్షీధం  
బును, దాని గుంఠిహిత పాండవేయు  
లతో, జెప్పమనిన మాటలను ముడిచి  
కొలుపున ద్రౌపదిః బలదిన బన్దంబు!  
భువనలహన కీచించు నిజధర్మము, మెత్త  
బడుట నింద్యము 'ద్రువరాత్న'ల గార్జ్యం  
బజుగు ముతము దగవంజరతో, నని తెప్ప  
యెధిష్ఠియని యుద్ధోత్సాహుని గానిస్తాడు.  
చివా ధర్మరాథాను మాత్రం అనుమోదతో!  
సంధి పానగదని యెక్కడే తెంపు నేవిన  
వాడు అక్కడేనే తేకాడోని! ఎట్టికేలక  
'నట్టికాక, యుద్ధం ధర్మక్షాన భువంబు  
మనవోమ గడయించాన; కొరి నిశ్చ  
యంప సంకయం చేటి? సంభంజింపు  
డుగ సమర విధి మని యుద్ధాస్థియండి  
వమృతతో పెట్టికేలకం దెగుట పెప్ప  
యెడతేహింబుల నడచి భిష్మరాథానం  
బుం కొప్పు చావధయి దెవ్వర 'దోళి'  
నెలవెయు వన 'వృష్టద్యము' దన్నుడగు.  
కభిక్షకం బావంపు మంటాడు. అతని  
సంహా మేరకు మృగనీకాధిపతిగా ధృష్ట  
ద్యుక్తుని అక్షిపాతీ నా య వ ల గా

పాంచాలవతి, మత్స్యవిధుడు, పాత్రకీ,  
సహదేవుడు, చేకాశుడు, ధృష్టశేకుడు,  
శిఖింబులను తేర్చర అభిషేకిస్తాడు. 'వరు  
నైవ్యము నిస్సారంబరయంగ మన బలము  
లెల్ల వలి వృధములు వరవాలు గొనక  
కడత్రులు ధరణీశ్వర! నేన వెంగము  
లై నము ఏమక' నీ యనుబాంబు దివిజాలకు  
నకేయంబు, ధృతరాష్ట్ర సుతులః తె  
చుట ప్రేగో తో, నాక నాకము గవలిలా  
యర్తజాగాన, యెత్తు యోధావమున' కని  
మరియొకమారు ధర్మరాథికి వైరాగ్యన్ని  
గల్పించి వారాయులుండి నిజనివాస మ  
నకుం జనియె.

“మాలకరి పుచ్చుమంబు గోయె  
మోడ్చి, నేటి  
పుష్కలః దేవియః గొనియెను  
సోమి, నెడుగు  
గండ మిందెఁగ గానునది  
కార్మిథంబు”



అకాశస్యంజులు సంభవించును బహూపాఖ్యాన కాభోపకా  
ఖాశోభా సముదంచితాభ్యుదయమై పాక్షాండాభి సంచారమై  
యీశానుగ్రహలబ్ధము క్రిఫలమై యెక్కాలమున్ శ్రోతకున్  
కాశీఖండ ముఖండమై భవమునన్ గల్పదుమప్రక్రియన్.



జూలొచన 8,4,5,6,7,8,9,10వార్షిక సంపుటముల వెల వరుసగా 20, 20,12,15,15,15,20రు. అ  
ఎం. ఓ. చౌదవారికి ఖర్చులు తుమే భరించి విజిప్తస్థ పోస్టలో పంపగలము. వి. వి. పద్ధతి లేదు.

- సంపాదకుడు

అక్షరము :—

సంపాదకుడు : విద్యాన్యాయుసు సేతారామశాస్త్రి

శ్రీకృష్ణ కల్యాణ కార్యద, వి. వి. క. కాలన,  
6-4-34, ఇన్నీసురేటు (త్యాగరాజనగర్),  
రాజమండ్రి-1.





